

λογήτως μεταβάλλεται ἀπὸ ἐρωμένης τοῦ Μουχτάρ εἰς μητέρα τυπομένην ὑπὸ τοῦ συνειδότος, καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς μάρτυρα τῆς πίστεως. Οὐ μόνον στερεῖται τῆς ἀπαίτουμένης εἰς τὰ ἐπικὰ πρόσωπα πλαστικότητος, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὐδ' ἀνθρωπίνως ποιητική, εἶναι ἐν ἐνὶ λόγῳ ῥομαντικὴ ἡρωΐς μὲ δῆλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ εἰδούς. Βραδύτερον καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς διέγνωσε καὶ ἐμέσως ἀπεδοκίμασε τὰ παραπτώματα τοῦ ἔργου του. 'Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ «Διάκου» καταδικάζων ἀμετακλήτως τὸν ῥομαντισμὸν «ώς νοθευτὴν καὶ διαφθορέα τοῦ ἀληθοῦς ὄργανισμοῦ τῆς ιθιγενοῦς γραμματολογίας», προσθέτει ἐν ὑποσημειώσει μεταξὺ ἄλλων: «Οἱ ἡμέτεροι Θωμαστοὶ ἀπευθύνασι μοι ἐσχάτως τὰς φιλικὰς συμβουλὰς του μὲ προτρέπει γάρ φοβοῦμαι καὶ νὰ φεύγω ὅσον ἔνεστι τὸν ἀσιανὸν ἔρωτολόγον ὡς ὀλεθριώτερον τοῦ Παρισινοῦ, ὑπαινιττόμενος βεβαίως σκηνάς τινας ἐκ τῶν ἐν τῇ Κυρᾳ Φροσύνῃ». Καὶ γενναιότερον ἔτι ἐν φιλικῇ ἐπιστολῇ διαβεβαιοῦ ὅτι δύο σελίδας τοῦ «Διάκου» του δὲν ἀνταλάσσει πρὸς δῆλα τὰ ἀσματα τῆς Φροσύνης.

Ως εὔστόχως παρετηρήθη ὑπ' ἄλλων ἀρμοδιωτέρων ἐμοῦ οὐδεὶς ἐν τοῖς προλόγοις του ἔγραψε τόσα κατὰ τοῦ ῥομαντισμοῦ καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχε ῥομαντικώτερος τοῦ Βαλαωρίτου. 'Αλλ' οὕτω συγήθως συμβαίνει. Μεγάλοι καλλιτέχναι μορφοῦνται τὰ ἔργα των ἀσυνειδήτων ὑπείκοντες εἰς δυσεξιχνιάστους ὅπας, ἀλλὰ θέλοντες, καὶ ἀλλα κατορθοῦντες. Ανέγνων ποτὲ ὅτι ὁ Γκαϊτε καὶ ὁ Σίλλερ ἐπὶ μακρὸν ἀλληλογραφοῦντες συνεζήτουν περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ νεωτέρου ἐπους, καὶ ἐπλαττον κανόνας, καὶ ὑπέθετον νόμους. Υπὸ τὴν ἐπίδρασιν τούτων ὁ Γκαϊτε ἔγραψε τὸν «Ἐρμάννον καὶ τὴν Δωροθέαν.» Περατωθέντος τοῦ ἔργου, εἶδεν ὅτι οἱ κανόνες καὶ οἱ νόμοι εἰς οὐδὲν εἶχον ὀφελήσει.

("Ἐπειτα τὸ τέλος) ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Εὔκολώτερον δύναται νὰ καταστεῖῃ τις τὴν πρώτην ἐπιθυμίαν παρὰ νὰ εὐχαριστήσῃ πάσας τὰς μετέπειτα.
*

Ἡ ἐλπὶς εἶναι δάνειον τῆς εὐτυχίας.
*

"Αν δοτὶς ἀγαπᾶ δὲν σκέπτεται—ἄρα δοτὶς σκέπτεται δὲν ἀγαπᾶ.

*

Τὸ μέλλον ἐν τῷ ἔρωτι φίπτει εἰς λήθην τὸ παρελθόν.
*

"Ἐν τῇ φιλίᾳ παρέχει τις ἐκ τοῦ περισσεύματος, ἐν δὲ τῷ ἔρωτι ἐκ τοῦ ἐλλείμματος.
*

Φιλαρέσκεια εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀρέσκειν ἀνευ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀγαπᾶν.

'Η παρὰ πόδας ἐπιστολή, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ 'Αριστοτέλους Βαλαωρίτου, εὑμενῶς ἀνεκοινώθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. 'Εμ. Ροΐδου, πρὸς ὃν ἀπευθύνεται. 'Ἐκ ταύτης ἀφρέθησαν μέρη τινὰ μόνον ἀναφερόμενα εἰς πρόσωπα, κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ δημοσιεύεται ὡς ἔχει. 'Ἐν αὐτῇ ὡς καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ τοῦ ποιητοῦ, τὴν ὅποιαν θὰ καταχωρίσωμεν εἰς τὸ προσεγές φύλλον τῆς 'Εστίας, ζωηρῶς ἀπεικονίζεται ἡ διάνοια τοῦ ἀνδρὸς καὶ αἱ φιλολογικαὶ αὐτοῦ γνῶμαι. Ιδίᾳ δ' αἱ περὶ ποιήσεως καὶ γλώσσης δοξασταὶ αἱ περιεχόμεναι ἐν αὐταῖς χαρακτηρίζουσιν ἀριστα τὸν Βαλαωρίτην. 'Ἐν ἐποκῇ καθ' ἡ μεγάλη σημασία ἀποδίδεται εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀλληλογραφίας τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, καθ' ὃσον ἐν ταῖς ιδιωτικαῖς ἐπιστολαῖς τὸ ἥθος σπουδάζεται ἐκ τοῦ φυσικοῦ, ὡς εἴπειν, καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται· καθαρώτερον ἡ ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ, δημοσίευσις ἐπιστολῶν, ὡς ἡ κατωτέρω, καθίσταται ἀπαραίτητος πρὸς διευκρίνισιν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἔνθικου ἡμῶν ἀσιδοῦ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

A.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ἐν Λευκάδῃ τῇ 3 Νοεμ. 1877
Φίλτατε 'Ροΐδη.

'Απνευστὶ κατεβρύχθισα ἡ μονοροῦφι κατέπια τὰς δύο περὶ Ἑλληνικῆς συγχρόνου κριτικῆς καὶ ποιήσεως διατριβάς σου. Σὲ εὐχαριστῶ δὲ πολὺ πολὺ ὅχι μόνον διὰ τὴν φιλικωτάτην ἐπιστολήν σου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν θέσιν ἡν μοὶ παρεχώρησες ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἀλληλικικῇ ποιήσει καὶ τὴν ὅποιαν φοβοῦμαι μὴ δὲν ἀξίζω.

Νὰ φέρῃ τις χρίσιν ἐπὶ κριτικῶν ἔργων ίδικῶν σου, φίλτατε Μανώλη, εἰναι: ἐπιχείρησις δεινή, προκειμένου μάλιστα ν' ἀποφανθῇ τις ἐκ τοῦ προχείρου ἐπὶ ζητημάτων σκοτεινῶν δικαιιῶν προκαλεσάντων τὰς ἐρεύνας τῶν φιλοσόφων πάσης ἐποχῆς καὶ πάσης θέμοτος. 'Επειτα τί νὰ σοὶ εἴπω; Σὺ είσαι φοβερός συνθρωπος! 'Αλλοι μονον εἰς ἑκεῖνον τὸν ὅποιον συλλαβής ἀντιφάσκοντα, ἀρνούμενον παλαιάν τινα δοξασίαν! Τότε τὸν προσμένει ἀφευκτος θάνατος, ὁδυνηρὸν μαρτύριον καθὼς ἑκεῖνο τὸ δόποιον ἐφεῦρεν ὁ φίλος μου 'Αλήπατας διὰ τὸν Κατσαντώνην...

"Οπως δάποτε θὰ σου εἴπω καθαρὰ τὴν γνώμην μου ὅσον μοὶ τὸ ἐπιτρέπουν τὰ στενὰ ὅραι μιᾶς ἐπιστολῆς κι' ας γίν' ἡ λίμνη θάλασσα. 'Επὶ ζητημάτων τόσον στενῶς συνδεομένων μετὰ τῆς μελλούσης τύχης τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἀπαίτεῖται ἀπόλυτος ἐλευθερία συζητήσεως διότι μόνον δι' αὐτῆς θὰ ἀνακαλυφθῇ ἡ ἀλήθεια.

"Ο Βλάχος ἐβλασφήμησεν σαναντιρρήτως εἰπὼν ὅτι «έγγενες εἰναι τῇ ψυχῇ τοῦ ποιητοῦ τὸ ποιητικὸν τάλαντον καὶ μάτην ἥθελε μοχθῆσει ἀντλῶν ἔξωθεν ποιητικὰς ἐμπνεύσεις δὲ ἔχων πεζὴν τὴν διάνοιαν ἡ χαρακτηρίζει τὴν φαντασίαν» καὶ ὅτι «παρορμήσεως δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην οἱ ἀληθεῖς ποιηταί» καὶ τὴν βλασφημίαν ταύτην ἐτιμώρησες αὐστηρότατα ἀντιτάξας κατὰ τοῦ

άντεπάλου σου έκεινα τὰ κείμενα τὰ ὑποῖα δίδιος ἐπικαλεῖται πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ παραδόξου ισχυρισμοῦ του...

Εἶναι λοιπὸν βέβαιον, εἴναι ἀναντίρρητον ὅτι ὁ ποιητὴς ὅχι μόνον πρέπει νὰ εἴναι πλασμένος ἐκ φύσεως τοιοῦτος ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ζῇ καὶ ἐν μέσῳ ἀτμοσφαίρας δυναμένης νὰ ἀφυπνίσῃ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὸν σπόρον ὃν φέρει ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ὅστις μένων ἀκαλλιέργητος ἢ θὰ ἀπέβαινεν ἐντελῶς στείρος ἢ θὰ ἀπέδιδε καρποὺς πρωρισμένους εἰς ἄφευκτον καὶ ταχεῖαν σῆψιν.

'Αλλὰ πόσον εἴναι ταπεινὴ τοῦ Ἰωάννου Παύλου Ρίχτερ ἡ παρομοίωσις τῶν δυστυχῶν ποιητῶν πρὸς τοὺς ἀπαισιούς καὶ εἰδεχθεῖς πολύποδας τοὺς, κατ' αὐτόν, λαμβάνοντας τὸ χρῶμα τοῦ φαγητοῦ διὰ τοῦ ὅποιου τρέφονται !!!

'Ἐγὼ φίλτατε Μανώλη, τρέφω ἀσπονδὸν μῆσος κατὰ τοῦ πολύποδος καὶ τὸν κυνηγῷ μανιωδῶς ἀφότου μάλιστα ἀνέγνωσα τὴν φοβερὰν μονυμαχίαν τοῦ Θηρίου τούτου μετὰ τοῦ ἥρωος τῶν Ἑργατῶν τῆς θαλάσσης τοῦ Ούγρου. Θάξηνούμην δὲ ἀμέσως ὅλην τὴν πρὸς τὴν ποίησιν πίστιν μου, ἀν πρὸς στιγμὴν παρεδεχόμην ὅτι ὑπάρχει κοινόν τι, μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀσχημοτέρου κατοίκου τῶν θαλασσῶν. Ἡ παρομοίωσις τοῦ Ρίχτερ δὲν ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν διατριβὴν σου ὅχι μόνον διότι ὁ πολύποδος δὲν μεταβάλλει τὸ χρῶμα ἐκ τοῦ φαγητοῦ διὰ τοῦ ὅποιου τρέφεται ἀλλὰ καὶ διότι ἀν ἦτο ἀκριβῆς θὰ κατεδίκαζε τὸν τρισάθλιον ποιητὴν νὰ ἐνεργῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ἄλλος σπόργυγος ἀπορροφῶν παθητικῶς πάνειδος ἀκαθαρσίας καὶ μιάσματος.

'Η ἐπιδρασίς τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ εἴναι βεβαία ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι πᾶσα ἐντύπωσις θὰ καθαρίζηται διὰ τῆς θείας φλογὸς ποιὸν ἢ γίνη στοιχείον ποιήσεως ἵκανον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἐκτίμησιν τοῦ τε ἀοιδοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς ἐν ἡ ἐγεννήθη ὡὗτος καὶ ἔζησεν.

'Εβλασφήμησε λοιπὸν ὁ Βλάχος...

'Αλλὰ καὶ σὺ ἡμάρτησες κατ' ἐμὲ διακηρύξας ἀποτόμως καὶ ἀπολύτως ὅτι ἀδύνατον εἴναι νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ὑπάρχῃ ποιητὴς ἐκτὸς μιᾶς οἷς δήποτε ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ὅτι τοιαύτην σήμερον δὲν ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι ἀφοῦ τὰ μὲν πάτρια ἥθη, ἀπηρνήθημεν τοῦ δὲ διανοητικοῦ βίου τῶν ἔθνων τῆς Δύσεως δὲν μετέχομεν εἰσέτι, οὐδὲ τὴν ἐμπνέουσαν τοὺς ἐσπερίους ποιητὰς νόσον τοῦ αἰῶνος νεσοῦμεν.

'Εύτυχῶς ὅτι ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ διαγνώσει σου ὑπάρχει ἔκεινο τὸ σήμερον τὸ ὅποιον κάπως μᾶς παρηγορεῖ διὰ τὸ μέλλον ἄλλως, Κύριος οἶδε, πόσας ἐκ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν θὰ ἔθυται τὸν ἀδίκως τὰ δήματά σου.

"Οχι, φίλτατε Ροΐδη. Σὺ αὐτὸς ἡναγκάσθης νὰ τραποποιήσῃς, νὰ μετριάσῃς τὴν πικρίαν τῶν

λόγων σου ἐν τῇ δευτέρᾳ διατριβῇ σου καὶ νὰ πλέξῃς ἐγκώμια καὶ στεφάνους εἰς τὸν Βηλαρράν, εἰς τὸν Χριστόπουλον, εἰς τὸν Σολωμόν, εἰς ἐμὲ εἰς τὸν Παράσχον.

'Η ἐποχὴ ἐν ᾧ ὁ Σολωμὸς ἔζη κατ' οὐδὲν διέφερε τῆς παρούσης εἴναι δὲ πρόσφατος, χθεσινὸς ὁ θάνατός του καὶ ὅμως ὁ Σολωμὸς ἦτο ποιητὴς καὶ ὅτο ποιητὴς πολὺ ἀνώτερος τῶν ποιητικῶν του ἔργων διότι ἀν ἔξαιρέσης τὸν "Γύμνον τὸν διοῖον ὁ Σολωμὸς δὲν ἦθελε ν' ἀκούσῃ, κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ βίου του καίτοι ἐντελῶς ἀμερίμνου, τί ἄλλο παρήγαγε τέλειον, ἀρτιον, πλῆρες; Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Λάζαρου ἔμεινεν ἀπόσπασμα καὶ ἐν γένει ὅσα ἀνευρέθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνέκδοτα ποιητικὰ δοκίμια δὲν ηὔξησαν βεβαίως τὴν δόξαν του.

Καὶ εἴναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πολλάκις ὁ ποιητὴς ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον ὅπως ἀπαγγείλῃ ἐν μόνον ἀσμαῖς καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἀπέλθῃ ἀφίνων τὴν ἀρμονίαν τῶν φθόγγων του ώς αὔραν ζωγόνον νὰ πνέῃ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἴναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι διὰ νὰ καθέξῃ τις τόσον εὐρὺν χῶρον ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ποιήσει ὅσον κατέλαβεν ὁ Σολωμὸς πρέπει, ἀφοῦ ἀπέθανεν ἐδιδομηκόντού της, νὰ μὴ περιορίζηται ἡ παραγωγική του δύναμις εἰς ἐνα μόνον ὕμνον καὶ ὅλιγας ἄλλας ἀσυναρτήτους στροφάς.

"Εχει λοιπὸν ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν σοῦ τοῦ ἴδιου, ποιητὰς ὅσους ἔχουν σήμερον ἢ καὶ περισσοτέρους, ἄλλα μεγάλα καὶ κραταιά ἔθνη· πόσους ἔχει ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Πορτογαλλία, ἡ Ρωσία; Οὔτε εἴναι δίκαιον πρὸς ἔκτιμησιν τῶν ἔργων ἐνὸς τῶν ἡμετέρων ποιητῶν νὰ ἐκλέγῃ τις τὸ χειρότερον καὶ νὰ τὸ κατακόπτῃ καθὼς πράττεις σὺ κρεούργων τὸν Ζαλοκώσταν.

Εἴς τοιαύτην βάσανον δὲν ἀντέγουσιν οὐδὲν οἱ μεγάλοι· τοῦ κόσμου ποιηταί· Εἴς δοσῶν ἔγραψαν οἱ ἀρχαῖοι, εἴς δοσῶν παρήγαγον οἱ νεώτεροι πόσα, κρίνων τις εὐσυνειδήτως καὶ ἀνευ προκαταλήψεως, θὰ ἡδύναντο ἀφόβως νὰ ὑποστῶσι τὰς φοβεράς ἀνατομικάς ἔγχειρήσεις σου;

'Ἐγὼ βεβαίως θὰ προετίμων νὰ πίω καλλιτέρα δὲν ἔξειρω ποῖον ἀγέδεστατον φάρμακον παρὰ νὰ καταδικασθῶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Καθηρητηρίου τοῦ Δάντου ἢ τῶν τραγωδιῶν τοῦ Βύρωνος, ἢ τινων τραγωδιῶν τοῦ Σκιξπήρου ἢ ἄλλων ἄλλα φομιζομένων ποιητῶν ἀνούσια ἔργα. Ο Λαμπράτινος, ο Ούγρω, ο Μυσσέτη, ο Μόντης, ο Λεοπάρδης, ο Παρίνης, ο Ἀλφιέρης, ο Μαντζώνης, ο Πράτης ὅλα ὅσα ἔγραψαν εἴναι ἀρά γε καθαρὸν μάλαμα:

Πρέπει νὰ εἴναι πολὺ δύσκολον ποιητὴς νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλον τὸν κόσμον ἢ νὰ ἔχῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του. 'Αλλως δὲν ἔηγεται πῶς ποιηταὶ μεγάλοι καθὼς ὁ Τάσ-

σος καὶ ὁ Πετράρχης ἔγραψεν τὸν Ἀμύνταν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐξ ὧν μόνον ἥλπιζον νὰ δοξασθῶσιν. Ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι καθὼς δὲν εἰξέπειταις διὰ τὸ προτιμᾶς τὴν ἔκπληκτην μελαχρινῆς, ἡ τὰς εὐτραφεῖς τῶν ἴσχυντων γυναικῶν οὕτω καὶ ἐν τῇ ποιήσει ὑπάρχουν, κρίσεις ποιητῶν ἀλλόκοτοι περὶ τῶν ἰδίων ἕργων καθὼς καὶ τῶν ἀναγνωσκόντων αὐτοὺς σκέψεις καὶ συμπάθειαι ὄλως ἀντίθετοι. — Ἡ χορδὴ ἡτοῖς δὲν ἀντηγεῖ εἰς τὴν ἰδικήν σου καρδίαν, ταράττει ἐκ βάθρων τὴν ἰδικήν μου, διὸ δὲ φάνεται εἰς τὴν ψυχήν, ὑπερβολικόν, ἀδιάφορον, συγκινεῖ ἐμὲ πολλάκις μέχρι δακρύων. — Πολλὰ ἐκ τῶν τελευταίων ποιητικῶν ἔργων τοῦ Ούγώ, la Légende des Siècles-L'année terrible ἐπικρίνονται δριψύτατα καὶ ὅμως ὁ γίγας ἔκεινος, ὅστις κατί γνωρίζει περὶ ποιήσεως ἑζακολούθει νὰ παράγῃ ἀδιάφορῶν ἀν τὰ προϊόντα τῆς ὑπερανθρωπίου φαντασίας του ἡδύνουν ὅλους ἢ μόνον ὀλίγους μεταξὺ τῶν δοπίων, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἀριθμοῦμαι καὶ ἐγὼ ὅστις χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἔλαβα παρ' αὐτοῦ τὴν μανίαν τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀφίνω πολλάκις ἀχαλίνωτον τὴν φαντασίαν νὰ τρέχῃ ἀπὸ ῥυτῆρος ὅπου θέλει καὶ βούλεται.

Ἄπαιτεῖται λοιπὸν ἀτμοσφαῖρα ποιητικὴ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ σπόρου τοῦ ποιητικοῦ ἀλλὰ δὲν παραδέχομαι ὅτι τοιαύτη δὲν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἀφοῦ «τὰ μὲν πάτρια ἡθὸν ἡρήθημεν, τοῦ δὲ διανοητικοῦ βίου τῶν ἔθνων τῆς Δύσεως εἰσέτι δὲν μετέχομεν οὐδὲ τὴν ἐμπνέουσαν τοὺς ἐσπερίους ποιητὰς νόσον τοῦ αἰῶνος νοσοῦμεν. — "Οχι. "Αν ὑπάρχῃ τι τὸ δοπίον ἐσκότωσε τὴν πρὸς τὴν ποίησιν ἔμφυτον δρμὴν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν δὲν εἶναι ἡ ἐλλειψίς ἀρμοδίας ἀτμοσφαῖρας πρὸς περίθαλψιν καὶ ἀνατροφὴν τῆς ποιητικῆς αὐτοφυοῦς διαθέσεως, ὅχι, ὅχι, ὅχι, ἀλλ' ὁ λογιωτατισμός· αὐτὸς ἐπνίζει τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν μητέρων καὶ ἀπερρόφησε πάσαν ίκμάδα καὶ πάσαν ζωτικότητα.

Καλὲ σοῦ φαίνεται λίγο νὰ ἔχῃς πάντοτε ἐπάνωθε σου τὸν . . . τὸν . . . τὸν . . . μὲ τὸν πέλεκυν ἀνὰ χειραρχίας ἑτοίμους νὰ σὲ καρατομήσωσιν ἢν ἡθελεῖς τολμήσει ν' ἀφαιρέσῃς τὸ ρέκ τῶν αἰτιατικῶν ἢ ἢν αὐθαδίσῃς νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τοὺς στίχους σου λέξεις τινὰς ἢ φράσεις ἀνηκούσας εἰς τὴν δημοτικὴν μας γλώσσαν; Νὰ μὴ εἰσαὶ ποτὲ δεκτὸς εἰς τὰ ποιητικὰ διαγωνίσματα, νὰ σὲ προπηλακίζουν αἰώνιως νὰ σὲ χλευάζουν, ως δ. Α. Σοῦτσος ἐτόλμα νὰ χλευάζῃ τὸν Σολωμόν, καὶ νὰ φυλάττουν τὰς δάφνας καὶ τὰ ἔγκωμια εἰς μόνους τοὺς ὄπαδους των; Ο λογιωτατισμός! αὐτὸς κατέφαγε καὶ τοὺς ὠραιοτέρους ποιητικοὺς χρόνους τοῦ Ζαλοκώστα καὶ τοῦ Παράσχου καὶ τοῦ

Τανταλίδου καὶ πολλῶν ὄλλων οἵτινες βεβαίως θὰ ἦσαν σήμερον τὸ κόσμημα καὶ τὸ ἀγλαΐσμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Παρνασσοῦ, ἀν περιφρονοῦντες τῶν γραμματικῶν τὰς μωρὰς ἀξιώσεις ἐπεδίδοντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ δημοτικοῦ πλούτου καὶ περιέβαλλον τὰς ιδέας των διὰ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ αἴματος τοῦ ζῶντος ἑλληνισμοῦ ἀντὶ τῶν σαβάνων κόσμου παλαιοῖς, σαρακοφαγωμένου, κατακρέοντος. — Ἡ τυραννία αὐτῆς τοῦ λογιωτατισμοῦ ἐπνίζει τὴν ποίησιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἔχειάσθη μεγάλη ἐπιμονὴ καὶ μεγαλητέρα ὑπομονὴ μέχρις οὗ ἵδη τις τὴν Σύγκλητον τοῦ Ἐθνικοῦ Πανδιδακτηρίου προσκαλοῦσαν ἔνα κηρυγμένον ἀντάρτην, ἔνα ἀδιόρθωτον καὶ παρήκοον χωριάτην ποιητήν, ἐμέ, διὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ καὶ τοῦ διαπιστευθῆ τὴν ἔξυμνησιν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, δεχομένη ἐκ τῶν προτέρων, ως δρον εἰρήνης καὶ συνδιαλλαγῆς, τὴν ἐπίσημον ἐν τῇ περιπτώσει ἐκείνη καθιέρωσι τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐθνικῇ ποιήσει. Τώρα ἡ δημοτικὴ ποίησις δὲν φοβεῖται πλέον διωγμούς καὶ ὑδρεις. Ἐκάθισε τροπαιοῦχος καὶ νικηφόρος ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ λογιωτατισμοῦ καὶ ἔκηρύχθη βασιλίς καὶ κυρία. Ἄλλα πρὸς ἡ ἐπουλωθῶσιν αἱ μαστιγώσεις τῶν ἀγωνοδικῶν, πρὶν ἡ λησμονήθωσι τὰ ἀναθέματα ὅσα ἔξετοξεύθησαν καθ' ἡμῶν τῶν χυδαιζόντων, τῶν προδοτῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν φωτοσθεστῶν, ἀπαιτεῖται καιρὸς καὶ μόλις παρέλθῃ, μόλις ἀκούσῃς ὅτι δὲ Βλάχος δὲν φοβεῖται πλέον νὰ γράψῃ πάσαντι ὑπάγω ἢ πορεύομαι — τρῶς ἀντὶ τρώγεις ἢ ἐσθίεις, ως τότε θὰ ἵδης εἰθὺς βλαστάνοντα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους εἰναδέστατα καὶ ποικίλα τὰ ἄνθη τῆς νεωτέρας ἡμῶν ποιήσεως.

"Αν ἔξαιρέσῃς δὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος οὐσιωδῶς δὲν μετεβλήθη πολὺ δὲ βίος τοῦ ἔθνους. Δὲν ὑπάρχουν βεβαίως πλέον οὔτε δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, ἀλλὰ ζῆ ἀκόμη ἡ γενεὰ ἡτοῖς ἀμέσως τοὺς διεδέχθη καὶ φέρει ἐν ἐσυτῇ νωπάς, ζωηροτάτας τὰς ἐντυπώσεις τοῦ παρελθόντος. Ἡ Εύρυτανία, δὲ Βάλτος, τὸ Ξηρόμερον, ἡ Ἀκαρνανία, ἡ Αιτωλία, ἡ Δωρίς, ἡ Λοκρίς καὶ ἐκ τῶν δουλωμένων ἐπαρχιῶν, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία δὲν μετέβαλον πολὺ οὔτε τὰ ἡθη οὔτε τὰ ἔθιμα τὰ παλαιά. Προτιμοῦν δὲ πάντοτε τὸ καρυοφύλλι καὶ τὸ μιλλιάριον ὅλων τῶν ὄπλων τοῦ Μηλωνᾶς καὶ δὲν πάνουν ὄνειρευόμενοι τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀρχαίων ἐνδόξων χρόνων κατὰ τοὺς δοπίους ἐθεωρεῖτο φοβερὸν δυστύχημα ν' ἀποθάνη τις ἡσύχως ἐπὶ τῆς κλίνης του.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἡσθάνθην αὐτὸς ἐγὼ ὅτε νέος ὧν πολλάκις κατέτριψα ἡμέρας τῆς ζωῆς μου ἀναστρεφόμενος μετὰ τῶν ὄρεσθίων κατοιτούκων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἔξετάζων τὰς

διαθέσεις τῆς ψυχῆς των καὶ τὰς ὄρμας τῆς καρδίας των. Ἐχώ λοιπὸν πλήρη πεποιθησιν ὅτι ἡ φύσις ἡ Ἑλληνική, τὰ σωζόμενα ταμπούρια τῶν ἐπιφανεστέρων κλεφτῶν μας, ἡ ἐλπίς προσεχοῦς καὶ πλήρους τοῦ γένους ἀποκαταστάσεως, ὁ ἀσθεστος πόθος μιᾶς ὄριστης μετὰ τοῦ προγονικοῦ ἔχθρου μας συγκρούσεως καὶ πρὸ παντὸς ἀλλοῦ ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ λογιωτατισμοῦ προπαρασκευάζει ὀλονὲν ποιητὰς καὶ ἀνύποτε ὅτι σήμερον δὲν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι.

"Ἐρχομαι τώρα εἰς ἐν προσωπικὸν ζήτημα τὸ ὄποιον σὺ προεκάλεσες, μηνυμονεύσας τοῦ ὄνοματός μου ἐν τῇ δευτέρᾳ διατριβῇ σου· ἐπίτρεψον δὲ καὶ ἐπὶ τούτου ὡς ἐπὶ τῶν προγονιμένων νὰ σοῦ ἔκφράσω μετὰ παρρησίας τὴν γνώμην μου.

Καὶ πρῶτον μάθε ὅτι οἱ νέοι "Ἑλληνες" (συμφωνῶ καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ), δὲν συμμετέχουσι τῆς φοιτερᾶς ἐκείνης κοινωνικῆς νόσου ἐξ ἡς νοσοῦσιν οἱ τῆς Δύσεως ποιηταὶ οὔτε ἡτο ἀναγκαῖον νὰ προστρέξῃς εἰς τὸν Βύρωνα, εἰς τὸν Λαμαρτίνον ἢ εἰς τὸν κακοῦργον Lacénaire διὰ νὰ ὑποστηρίξῃς τὴν γνώμην σου. Αὕτη ὑπάρχει καὶ καταβίβρωσκει ἀνηλεῶς τὰ σπλάγχνα τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας, ἀλλὰ θείως συνάρρει, δὲν ὑπερέβη ἀκόμη τὰ ὄρια τοῦ 'Ἀδριατικοῦ κόλπου καὶ ἐπίζω νὰ μὴ τὰ ὑπερβῆ ποτε διότι φραγμὸς κατ' αὐτῆς ἀνυπέρβλητος θὰ εἴναι πάντοτε ὁ ἥλιος ὁ Ἑλληνικὸς τῶν θαλασσῶν καὶ τοῦ οὐρανοῦ μας ἡ διαύγεια τὸ διαρκές ἔστρεψε καὶ ἐν γένει ἡ ὄλιγη διάθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν ἦτις εἴναι ἡ πηγὴ πάστος μελαγχολίας καὶ παντὸς νεφελώδους φεμβασμοῦ.

Δὲν ἡσθάνθην λοιπὸν οὕτ' ἐγὼ παρὰ κάποτε στιγμαίως, ίσως ἔνεκεν τῆς ἐν τῇ Εσπερίᾳ Εὐρώπη μικρᾶς διαμονῆς μου, τὰ συμπτώματα τοιούτου ἀνιάτου νοσήματος. Αισθάνομαι ὅμως ὅτι νόσος βαρυτάτης ἀλλόκοτος, ἐπίσης ἀθεράπευτος εἴναι αὐτὴ καθ' ἔστρην ἡ ποιητικὴ διάθεσις ἣν ἐκ γενετῆς φέρει τις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἔγὼ τουλάχιστον ὅμοιογῶ ὅτι πᾶσα στιγμὴ ἡμινεύσεως εἴναι στιγμὴ παραφροσύνης καὶ ὅτι ὅλος ὁ ὄργανισμὸς πάσχει δεινῶς ἐκ τῆς πυρακτώσεως τῆς φαντασίας. Οἱ καρδιακοὶ παλμοὶ οἵτινες πρὸ καιροῦ μὲ βασανίζουν καὶ οἱ ὅποιοι βεβαίως θὰ μὲ φέρουν γρήγορα εἰς τὸν τάφον εἴναι τὸ μόνον κέρδος τὸ ὅποιον ἀπήλαυσα ἐκ τῆς πρὸς τὴν ποίησιν διαθέσεώς μου· τότε δὲ θὰ συμπληρώσῃς βεβαίως τοὺς στίχους τοὺς διποίους μετέφερες ἐκ τῆς Κυρᾶς Φροσύνης εἰς τὴν δευτέρων διατριβῆν σου καὶ οἱ ὅποιοι διδουν τελείων τὴν εἰκόνα τοῦ τελευταίου ἀσπασμοῦ.

. . . Κι' ἀπὸ τώρα νὰ γυρεῖω χριστιανοὶ μ' ἐλεημοσύνη "Οταν ἔλθῃ ἔκειν" ἡμέρα τοῦ πράμερη μιὰν ἄκρη Νὰ μὲ χώσετε κ' ἔμενα μ' ἔνα τχωριο μ' ἔνα δάκρυ.

Γνωρίζεις δὲ ὅτι ἐσχάτως δικύριος Bouchut περιγράφων μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας τὸ νέον τοῦ αἰῶνος νόσημα τὸν νευρωσιομόδον (névrosisme) ισχυρίζεται ὅτι οἱ ποιηταὶ εἴναι τὰ πρῶτα θύματα τοιαύτης ἀσθενείας.

Γράφων τις ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ παροξυσμοῦ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀφηγεῖται βεβαίως ἐντυπώσεις ἡ πρὸ καιροῦ φωλευούσας ἐν τῇ καρδίᾳ του ἡ προσφάτους, σχετικούς ὅμως πάντοτε μετὰ τοῦ περιστοιχούντος τὸν ποιητὴν κόσμου. Τότε τὰ περὶ ὑποκειμενικότητος καὶ ἀντικειμενικότητος ἔωλα καὶ τετριμένα δὲν λαμβάνονται ὑπὸ δύιν, ἔσο περὶ τούτου βέβαιος, καὶ κακὸς κακιστος ποιητὴς θὰ ἔξηλεγχετο ἐκεῖνος ὅστις ἐκ προθέσεως κατετάσσετο εἰς ἐν ἐκ τῶν δύο ποιητικῶν κομμάτων στρεβλών τὰ διατάγματα τῆς φαντασίας του. Ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια ἃς τὰ λέγουν οἱ φιλόσοφοι, οἱ τεχνοκρίται οἱ θέλοντες ν' ἀναγάγωσι τὸ πᾶν εἰς κανόνας χωρὶς νὰ νοοῦν ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην ὁ ἄνθρωπος εἴναι ἐντελῶς ἀκατανότος.

'Αριέται λοιπὸν ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ περικυλούντος αὐτὸν κόσμου τὰς ἐμπνεύσεις του καὶ τὰς μεταδίδει περιβεβλημένας τὴν ὠραιότηταν ἣν ἀπέκτησαν κυοφορούμεναι ἐν τῇ διανοίᾳ του.

Τοιούτος κόσμος ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἡ προϋπήρχεν εἰς ἐποχὴν ἀμέσως προηγουμένην τῆς ἡμετέρας ὥριστερον δὲ συγχεομένην μετ' αὐτῆς τοιαύτην θεωρῶ τὴν ἀρματωλικήν. "Εζων ἀκόμη ἐν φύγραφα τὰ Mημδόσυνα πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἀρματωλῶν καὶ ἀν διερός ἀγῶν δὲν ἥθελε τοὺς καταβρούθεις θὰ ἐσώζοντο μέχρι σήμερον οἱ τελευταῖοι ἔγδοξοι κληρονόμοι τῶν ὁρεισίων ἀθλητῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν ἐταρίχευσα λοιπὸν τὰ λείφανα τῶν κλεφτῶν διὰ δώματικῶν ἀρματῶν ὅπως σώσω αὐτὰ ἐκ τῆς σήψεως, τὰ εὔρον ζῶντα ἡ λαχταριστά καὶ ἐπειδὴ δὲν ἡτο πλέον δυνατόν ἡ νεωτέρω τῇ Ελληνικὴ ποίησις νὰ περιορισθῇ εἰς σύντομα ἀσμάτια ἐν οἷς ἀπλῶς ἐξιστορούνται ἀτομικὰ ἀνδραγαθήματα ἔκρινα ἀναγκαῖον οὐχὶ διὰ τῆς νεκρᾶς κόνεως τῶν τεθνεώτων ἀλλὰ διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ αἴματος γενεᾶς ζώσης ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ὄλου ἔθνους νὰ συντάξω τὰ Mημδόσυνα, τὴν Φροσύην, τὸν Διάκονο, τὸν Αστραπόγιαρρον καὶ ὅσα ἄλλα ἀνάγονται εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ιστορίαν τῆς Τουρκομάχου Ἑλλάδος. "Αν ἐπέτυχα ἡ ὅχι δὲν ἀποκειται εἰς ἐμὲ νὰ τὸ εἴπω. Δύναμαι ὅμως ἀδιστάκτως νὰ ὑποστηρίξω ὅτι συνέτεινα καὶ ἐγὼ πολὺ εἰς τὸν θάνατον τοῦ λογιωτατισμοῦ καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης, πλουτίσας αὐτὴν δι' ὄλικοῦ ίκανοῦ νὰ πληρώσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς ποιητικῆς τοῦ ἔθνους ἐργασίας.

"Η τοιαύτη πρὸς πλουτισμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης μανία μου ὑπηγόρευσε καὶ τὰς πολλὰς

σημειώσεις δι' ὧν παρεγέμισα τὰ ποιητικά μου ἔργα καὶ διὰ τὰς ὑποίκιας ἐμμέσως μὲν σύ, ἀμέσως δὲ μ' ἐπέκρινεν ὁ Βλάχος. Ἀλλὰ πῶς εἶχα νὰ κάμω; Ποιὸς ἐφώναζεν ἐδῶθεν τί σημαίνει κύτη ἡ λῶθρα; ἔτλος, τί δηλοῦ τὸ φερόταχον τὸ φριμάζω; τί εἶναι ἡ κυκλαμιά, τί ὁ ζάθος, τί ὁ ζάρος, τί ὁ σπ. λῶτος καὶ τί τὸ περιπλοκάδι; Πόθεν κατάγεται τὸ φένω, τὸ σαλαγάω καὶ πάει λέγοντας;

Οι πρὸς ἐμοῦ γράψαντες τὴν δημοτικὴν (ἀπαιτῶ παρὸς σοῦ ταῦτην τὴν δικαιοσύνην) δὲν εἶχον διαθέσιμον παρὸς πτωχοτάτην ἀποθήκην γλωσσικοῦ ὑλικοῦ. "Ἄν δὲ λάθης τὸν κόπον" ἀναγνώσῃς τὸν Διάκον ἢ τὸν Αστραπόγιαρρορ θὰ ἴδης ὅτι ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ ἐθαυματούργησεν ἐπαρκέσασα εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς ἡρωϊκῆς ποιήσεως· φαντάσου τί θὰ εἶναι μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἐκατονταετηρίδος ὅταν μὴ ὑπάρχοντος τοῦ λογιωτατισμοῦ, ὅλοι θὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν τελειοποίησιν καὶ τὸν πλουτισμόν της.

Διὰ νὰ σοῦ ἀποδεῖξω δὲ ὅτι οἱ ποιηταὶ κακῶς κοίνουσι περὶ τῶν ἰδίων ἔργων λέγω μετὰ παρρησίας ὅτι δὲν συμμερίζομαι διόλου τὸν θαυμασμὸν ὃν σοὶ ἐνέπνευσεν ἡ κυρὶ Φροσύνη. Δὲν δίδω δύο σελίδας τοῦ Διάκου μου, μίαν τοῦ Αστραπογιάννου μου, ὄλγιας στροφὰς τοῦ Βάγια, τοῦ Σαμουήλ, τῆς Φυγῆς τοῦ Αλήπασα απτὶ ὄλων τῶν φυτικῶν τῆς Φροσύνης τὰς κρίσεις ταύτας, ἐννοεῖται οἰκοθεν, κρατῶ διὰ λογιωτατισμὸν μου, ἔλλας φρονῶ ὅτι αὐτὸν πέπρωται νὰ ζήσῃ τι ἐκ τῶν ποιημάτων μου δὲν θὰ ζήσῃ τὸ ἔργον τὸ ὄποιον σὺ προτιμᾶς.

Ἡ ιστορικὴ ἀλήθεια εἶναι δι' ἐμὲ ὅρος πίστεως ἀπαραβίαστος προκειμένου περὶ ἡρωϊκῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἵσις ἵσια διότι θὰ ἡτο γελοῖον γράφων τις περὶ ἡρώων ζώντων ἐν τῷ νῷ τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ πλάτη ψεύδη. Αληθῆς λοιπὸν εἶναι καὶ ἡ ιστορία τῆς Φροσύνης, ἀληθῆς δὲ χαρακτὴρ τοῦ Αλήπασα χωρὶς νὰ μὲ μέλη ἂν μετὰ ζημίας ἢ ὅχι τῆς ποιητικῆς πιθανότητος καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς κριτικῆς ἐπιστήμης.

Διὰ μιᾶς γραμμῆς διὰ μιᾶς φράσεως οἱ ἀρχαῖοι παρίστων ἐμψυχον γυναῖκα δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τὴν σμίλην τοῦ τεχνίτου. Αὐτὸ τοῦτο ἐπεχείρησα νὰ πράξω καὶ ἐγὼ εἰκονίσας τὴν Φροσύνην διὰ τῶν ἔξης στίχων: Τὰ μάτια της ποῦ λάμπανε πνιμένα μέσ' το δάκινον Ἀνταμοθήκανε κρυψὶ μὲ τῆς αὐγῆς τὰ μάτια Κ' ἡ μιὰ τὴν ἔτλη ἐκύταζε σὰν νάταν ἀδελφάδαις. Τ' ἀστέρια ποῦ ταῖς ἔβλεπαν ἀγάλια ἀγάλια σύνθονται Χωρὶς νὰ ξέρουνε κι' αὐτὰ ποιὰ λάμψι τὰ θαυμάτων,

Ο γέρων Λοιδορίκης ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπηρετήσας τὸν Αλήπασαν ὡς σφραγιδοφύλακαν μ' ἔθεσιανεν ὅτι τὸ κάλλος τῆς Φροσύνης εἴχε τι τὸ ὑπερανθρώπινον οὔτε ἥδυνατο νὰ εἴπῃ τις ἀ-

κριθῶς εἰς τὶ συνιστατο. Ἀπέπνεεν ἐκ τοῦ πλάσματος ἐκείνου μία τις αὔρα ἀρμονίας, ἐν δρωματικῇ τελειότητος φύσει ἀδύνατον ἡτο ἀτενίζων τις ἐπὶ τοῦ ἀγγελικοῦ προσώπου της νὰ μείνῃ ἀτρωτος. Ἀγνοῶ ἀν ὁ Λοιδωρίκης ἔλεγε ταῦτα ἐξ ἀκοῆς ἢ ἀν ἐξ ίδίας ἀντιλήψεως, βεβιον ὅμως εἶναι ὅτι κατά τὴν ιστορικὴν παράδοσιν τοιαύτη ἡτο ἡ Φροσύνη.

Πῶς δὲ ἐσὺ εὐρίσκεις αὐτὴν ἀμορφον, ἀκατασκεύαστον, ἀερώδη, δὲν τὸ καταλαμβάνω. Ἐπίστευα μάλιστα ὅτι καταχρῶμαι τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀνχγνωστῶν μου διπανῶν πολλοὺς στίχους πρὸς ἀκριβῆ ἀπεικόνισιν τῶν ἡρώων μου, διὰ νὰ γνωρίζῃ καθεὶς ποῖος ἡτο ὁ Διάκος, ποῖος ὁ Βρυόνης ποῖος ὁ Λαμπέτης ποῖος ὁ Δράκος καὶ οὕτω καθεῖταις. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπέτυχα ἀφοῦ σὺ παραδέχεσαι τὸ ἐναντίον.

Ταῦτα, φίλτατε Ροΐδη, ἀτάκτως μὲν καὶ ἐν συνόψει, μετὰ παρρησίας δέ, ἔκρινα εὐλογον νὰ σοῦ γράψω ἀπαντῶν εἰς τὴν φιλικὴν ἐπιστολήν σου. Επομένως κατ' ἐμέ:

Α'. Παραδέχομαι πληροέστατα τοὺς λόγους ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ πρώτη διατριβή σου τούτεστιν ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ εἴναι τις ἐκ φύσεως ποιητὴς ἀλλ' ὅτι πρέπει καὶ νὰ ζῇ ἐν μέσῳ ἐντυπώσεων οικανῶν νὰ ζωογονήσωσι τὸν σπόρον ὃν παρὰ Θεοῦ ἔλαβεν.

Β'. "Οτι κόσμος ἔξωτερικὸς δυνάμενος νὰ μορφωσῃ τὸν ποιητὴν ὑπάρχει καὶ σῆμερον ἐν Ἑλλάδι καὶ πρέπει τις νὰ τὸν ἀναζητήσῃ εἴτε ἐν τῇ πρωτοτύπῳ καλλονῇ τῆς ἐλληνικῆς φύσεως εἴτε ἐν ταῖς προσδοκίαις τοῦ ἔθνους εἴτε ἐν ταῖς προσφάτοις ἀναμνήσεσι τῆς κλεφτικῆς ἐποχῆς εἴτε ἐν τοῖς ἀθλοῖς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος.

Γ'. "Οτι ἐν διδακτικὸς οὗτος κόσμος δὲν παρήγαγε μέχρι τοῦδε μεγάλους ποιητὰς ὁ λόγος ἔγκειται εἰς τὴν νάρκην ἥν ἐπέφερεν ἡ ἀψόρητος ζυγὸς τοῦ λογιωτατισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην ἀφορητότερος καὶ τοῦ Τουρκικοῦ, διότι ὑπὸ μὲν τὴν δουλείαν τῶν Οθωμανῶν ἡ ποίησις ἡ Ἑλληνικὴ ἀπέδωκεν ἀνθη ἀμάραντα, ὑπὸ δὲ τὴν τυραννίαν τοῦ λογιωτατισμοῦ σχεδὸν τίποτε καὶ τὸ τίποτε τοῦτο ὄφειλεται εἰς τὴν δημοτικὴν ποίησιν εἶναι δηλαδὴ ἔργον ἀνταρσίας.

Δ'. "Οτι ἀφοῦ ἐκλείψωσιν ἐντελῶς τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ λογιωτατισμοῦ εὐθὺς οὐ ἀναβλαστήσῃ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἡ ποίησις ἀνθοστόλιστη, ἀκμαία πάλλοντα τὸν καλλαμον ὡς ἔτλη Ἀθηνα τὸ δόρυ ἀναπηδήσασα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός.

Et nunc satis, φίλτατε Μαγνάλη. Μ' ἔβγαλες ἀπὸ τὴν σφαίρα μου μὲ τὰ ζητήματα τὰ ὅποια μοῦ ἔθεσες. Δὲν συνεβούλευθην συγγραφεῖς διὰ νὰ σοῦ ἀπαντήσω, καύτοσχεδίως ἔγραψα ὅσα ἔγραψα καὶ διὰ τοῦτο συμπάθησε τὰ πολλὰ μελανώματα καὶ τὸ κακὸ γράψιμο τῆς παρού-

στης έπιστολής μου. "Ισως συμπληρώσωμεν τὴν συζήτησιν ἐν τῷ σφαιριστηρίῳ τῆς Κυρίας Παχύ.

Σὲ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς

Ο σὸς πάντοτε

Γρίгорίου Βαγαρίθη

ΦΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΡΙΣΛΕΡ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΔΩΔΕ

Μετάφραστες Χ. Αννίνου

(Συνέχεια ἵδε προηγούμενον φύλλον).

Κατὰ πᾶσαν τοιαύτην ἐσπέραν δὲ θοποιὸς δὲν ἐπανήρχετο νὰ δειπνήσῃ εἰς τὴν κατοικίαν του. Αἱ γυναῖκες τὸ ἔγνωρίζον ἐκ τῶν προτέρων. Ἐτύγχανε πάντοτε νὰ συναντήσῃ εἰς τὸ βουλεύαρτον παλαιόν τινα συνάδελφον, κακότυχον ὡς αὐτὸν καὶ παραγνωρισθέντα — ὑπάρχουσι τόσοι εἰς αὐτὸ τὸ εὐλογημένον ἐπάγγελμα! — τοῦ δοποίου ἐπλήρωνε τὸ δεῖπνον, τὸν καφέν... Μετὰ ταῦτα πιστότατα, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὥφειλον αὐτῷ χάριτας, ἔφερε τὰ ὑπόλοιπα χρήματα εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐνίστε δὲ καὶ μίαν ἀνθοδέσμην διὰ τὴν σύζυγόν του, ἐν δῶρον διὰ τὴν ποθητήν. Τί τὰ θέλετε!... αὐτὰὶ εἰναι ἔξεις τοῦ θεάτρου. Εἰς τὰ δράματα δὲν τὸ ἔχει διὰ τίποτε δὲ θοποιὸς νὰ πετάξῃ μίαν φούχταν λουδοβικείων ἀπὸ τὸ παράθυρον, λέγων:

«— Νά, κατεργάρη! πάρε αὐτὸ τὸ βαλάντιον καὶ πήγαινε νὰ εἰπῆς εἰς τὴν κυρίαν σου ὅτι τὴν προσμένω.»

Διὰ τοῦτο μὲ δῆλην αὐτῶν τὴν φιλεργίαν καὶ τὸ ἐπικερδὲς τῆς τέχνης των αἱ κυρίαι Δελομπέλ πολλάκις εὐρίσκοντο ἐν στενοχωρίᾳ καὶ ιδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀπραξίας εἰς τὴν ἔξοδευσιν τοῦ παρισιοῦ ἐμπορίου.

Εὔτυχῶς εὐρίσκετο πλησίον δὲ ἀγαθὸς Ρίσλερ, πάντοτε πρόθυμος νὰ ὑποχρεώνῃ τοὺς φίλους.

Ο Γουλιέλμος Ρίσλερ δὲ παρὰ τὸ διάδρομον ἐνοικιαστής κατώκει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φράντε νεωτέρου του κατὰ δεκτάντες ἔτη. Οι δύο οὗτοι Ἐλβετοί ψυλλοί, ξανθοί, ρωμαλέοι, φροδοκόκκινοι, διετήρουν ἐντὸς τῆς πνιγηράς ἀτμοσφαίρας τῆς πενιχρᾶς καὶ σκοτεινῆς κατοικίας ἐκείνης τὴν ὄψιν τοῦ ἔξοχικοῦ βίου καὶ τῆς ὑγείας. Ο πρεσβύτερος ἥτο ἰχνογράφος εἰς τὸ ἐργοστάσιον Φρομών καὶ ἐπλήρωνε τὰ μηνιαῖα διδακτρα τοῦ ἀδελφοῦ του, δοτις διήκουε τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κεντρικὴν Σχολὴν.

«Οτε μετέβη εἰς Παρισίους ἀμηχανῶν περὶ τῆς

οἰκιακῆς του ἐγκαταστάσεως δὲ Γουλιέλμος εὗρε χάρις εἰς τὴν γειτνίασιν τῶν κυριῶν Σέβη καὶ Δελομπέλ συμβουλάς καὶ διηγήσις παρασχούσας συνδρομὴν ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἀπλοῖκὸν ἔκεινον ἄγαμον ἀνδρα, τὸν ἀτολμον καὶ ἀδέξιον διωσοῦν καὶ ἐστενοχωρημένον ἐκ τοῦ ζενικοῦ θήσους καὶ τῆς ζενικῆς προφορᾶς του. Μετὰ τινα καιρὸν γειτνίασεως καὶ ἀμοιβαίων ἐκδουλεύσεων οἱ ἀδελφοὶ Ρίσλερ ἀπετέλουν οἰονεὶ μέρος τῶν δύο οἰκογενειῶν.

Κατὰ τὰς ἔορτασίμους ἡμέρας προσεκαλοῦντο εἰς τὴν τράπεζαν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης οἰκογενείας, εἰς ἄκρον δὲ ηγχωριστοῦντο οἱ δύο μακρὰν τῆς πατρίδος των ζῶντες ἀδελφοὶ ἀνευρίσκοντες παρὰ ταῖς πτωχαῖς ἐκείναις οἰκογενείαις, ὅσον πενιχραί, ὅσον ὑστερημέναι καὶ ἀν ἡσαν, μίαν γωνίαν στοργῆς καὶ βίου οἰκογενειακοῦ. Ο μισθὸς τοῦ ίκανωτάτου περὶ τὴν τέχνην του ἰχνογράφου ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ πρόσφερῃ ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν οἰκογένειαν Δελομπέλ ἐν Ὁρᾷ ἀπορίας περὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐνοικίου, νὰ ἐπισκέπτηται τὴν οἰκογένειαν Σέβη ὡς συγγένης πλούσιος, κομίζων πάντοτε ἀντικείμενόν τι πρὸς ἐκπληξίν, δῶρόν τι, οὕτως ὥστε ἡ μικρὰ εὐθὺς ὡς τὸν διέκρινεν ἔτρεχε καὶ ἤρευνα εἰς τὰ θυλάκια του ἀναρριχώμενη εἰς τὰ γόνατά του.

Τὰς Κυριακὰς παρελάμβανεν ὅλους ἐμοῦ εἰς τὸ θέατρον, καθ' ἐσπέραν δὲ σχεδὸν μετέβαλνε μετὰ τοῦ κ. Σέβη καὶ τοῦ Δελομπέλ εἰς ζυθοπωλεῖόν τι τῆς ὁδοῦ Βλονδέλ, ὅπου πρόσφερεν εἰς αὐτοὺς ζυθον καὶ πράγτελ ἀλμυρά. Ο ζυθὸς καὶ τὰ πράγτελ ἥσαν τὸ μόνον του ἐλάττωμα.

Δὲν ὑπῆρχε μεγαλειτέρω εὐγχριστησίς δι' αὐτὸν παρὰ νὰ κάθηται ἔχων ἐνώπιόν του ποτήριον ζυθού μεταξὺ τῶν δύο φίλων του καὶ νὰ τοὺς ἀκούῃ συνομιλοῦντας, ἀναμιγνυόμενος μόνον δι' ἡχηροῦ γέλωτος ἢ διὰ νεύματος κεφαλῆς εἰς τὴν συνδιάλεξίν των, οὓσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακρὰν σειρὰν παραπόνεν κατὰ τῆς κοινωνίας.

Ἡ παιδικὴ δειλία του καὶ οἱ γερμανισμοὶ τῆς γλώσσης του, οὓς διετήρει ἐνεκα τοῦ ἀπερροφημένου πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐργασίας βίου του τὸν ἐμπόδιον νὰ ἐκφράζῃ ἐλευθέρως τὰς ἴδεας του. "Αλλως τε οἱ φίλοι του ἐπέβαλλον αὐτῷ τὸν σεβασμόν. Είχον ἀπέναντί του τὴν ἀπέραντον ὑπερογὴν τοῦ μηδὲν ἔργον ἔχοντος ἀπέναντι τοῦ ἐργαζόμενου. Καὶ ὁ κ. Σέβης ἥττον γενναϊόφρων τοῦ Δελομπέλ δὲν ἐδίσταζε νὰ καθιστᾷ αὐτῷ αἰσθητὴν τὴν τοιαύτην ὑπεροχήν. Ο κ. Σέβης ἥτο ὑψηλοφρονέστατος! Κατ' αὐτὸν ἀνθρώπος ἐργαζόμενος ὅπως ὁ Ρίσλερ δέκα ώρας τὴν ἡμέραν, ἥτο ἀνίκανος ἐξερχόμενος ἀπὸ τῆς ἐργασίας του νὰ ἐκφέρῃ νοήμενα κρίσιν. Ἐνίστε δὲ ἰχνογράφος ἐργάζομενος κατάκοπος ἐκ τοῦ ἐργοστασίου, ἥτοιμαζετο νὰ δικυκλωτεύσῃ ἐνεκ-